

Az AMICE által benyújtott vélemény (Association of Mutual insurers and Insurance Cooperatives in Europe)

Bevezetés

Az AMICE a Kölcsönös Biztosító Társaságok Európai Szervezete, amelynek 120 közvetlen és közel 1600 közvetett tagja van 17 európai országban, többek között közép-európai országokban, így Magyarországon, Lengyelországban és Szlovéniában. Magyar tagjainktól (KÖBE és TIR) tájékoztatást kaptunk a PSZÁF biztosító egyesületek szabályozásának reformjára vonatkozó, augusztus 10-én kezdődött konzultációjáról. A nyár végi szabadságok és a határidő közötti rövid időre való tekintettel véleményünket ideiglenesen angolul nyújtjuk be, és elnézést kérünk az okozott kellemetlenségekért. A teljes magyar fordítást hamarosan küldjük.

Tudomásunk van a magyar biztosítási piacon az elmúlt két évben végbement főbb változásokról, nevezetesen a MÁV ÁBE megszüntetésével kapcsolatos kellemetlen eseményekről. Ugyanakkor értesültünk arról, hogy az új kormány, valamint a PSZÁF új vezetése határozottan elkötelezett az ügyfelek (azaz, a biztosítottak (biztosítási kötvény-tulajdonosok)) érdekeinek védelme mellett.

Egyetértünk a konzultációs dokumentum szerzőivel abban, hogy az egyeztetés igen időszerű. Jelenleg valóban semmi nem veszélyezteti – a mi tudomásunk szerint sem – az Önök hazájában a biztosító egyesületek működését, illetve a biztosítottak érdekeit. Jelentőségteli és értelmes vita sokkal jobban folytatható „békeidőben”, amikor nem nehezedik indokolatlanul nagy nyomás a felekre a körülmények folytán, amely „gyors korrekciókat” igényel. Az AMICE, magyar tagjaival együtt felajánlja és kész arra, hogy a PSZÁF-fel és a magyar hatóságokkal értelmes vitát folytasson annak érdekében, hogy a lehető legjobb végeredmény szülessen valamennyi részvevő hatóság, a kölcsönös biztosítók, a biztosítottak és a magyar biztosítási piac egésze számára.

Miután behatóan tanulmányoztuk a biztosító egyesületek jelenlegi szabályozási kereteit, egyetértünk azzal, hogy van min javítani. A gazdasági tevékenységet nem folytató non-profit egyesületekről szóló törvény valóban nem tűnik megfelelő eszköznek a bármilyen (akár jelentős) nagyságú pénzügyi szolgáltatók irányításának és gazdasági tevékenységének a szabályozására. A biztosítóknak, mint minden más gazdasági vállalkozásnak többletet (nyereséget) kell létrehozniuk. Ez éppúgy – és amint igyekszünk kifejtetni – még inkább igaz a kölcsönös biztosítókra. A kölcsönös és a korlátolt felelősségű társaságok közötti különbség abban áll, amit a társaságok a nettó pénzügyi eredményükkel kezdenek.

A biztosító egyesületek tőkájukat az idők során az általuk elért többletből halmozzák fel. E felhalmozott saját források a tagság egészének közös tulajdonában vannak; a nyereséges vállalkozás időszakában nem kerülnek felosztásra egyéni tulajdonosok (részvényesek) között, miként az nyrt típusú biztosítók esetében.

Szervezetünk – amelynek tagjai 17 meglehetősen eltérő jogi hagyományokkal rendelkező országból kerülnek ki – jogelődeivel (AISAM és ACME) együtt sokéves tapasztalattal rendelkezik a kölcsönös és szövetkezeti biztosítók vonatkozásában, a velük folytatott munka terén, és szerteágazó ismeretei vannak e szervezetekkel kapcsolatban. Örömmel ajánljuk fel segítségünket a magyar hatóságok számára a kölcsönös biztosításra vonatkozó modern és rugalmas, ugyanakkor erős jogi keret felállításához.

Mielőtt rátérnénk észrevételeink részletesebb kifejtésére, szeretnénk hangsúlyozni, hogy véleményünk nem tekintendő a konzultációs dokumentum, illetve az azt alátámasztó észrevételek kritikájának. Az egyeztetési folyamat nyitottsága folytán lehetőségünk van arra, hogy a tágabb európai piacra vonatkozó véleményünket és észrevételeinket megosszuk a PSZÁF-fel, és reméljük, hogy az AMICE az Önök hatósága segítségére tud lenni a problémák megoldásában. Éppen ezért szívesen vennénk a tájékoztatást minden további fejleményről, és vállaljuk a munkában való részvételt amennyiben és ahogy azt a PSZÁF hasznosnak tartja. Válaszunk további részében jelezzük azokat a kérdésköröket, amelyek terén az AMICE és tagjai közös tapasztalata – véleményünk szerint – hozzájárulhat egy értelmes és civilizált vitához.

A kölcsönös biztosítók szilárd alapokon álló és megbízható biztosítási vállalkozások

1. A kölcsönös biztosítók szilárd alapokon állnak. Számos európai biztosító több mint 100 éve, vagy még régebb óta működik, és – szó szerinti, valamint képletes értelemben egyaránt – átvészelt számos viharos időszakot. A biztosítók fizetéseképtelenségi statisztikáit a korlátolt felelősségű társaságok uralják. Amint említettük, természetesen tudatában vagyunk a magyar piac közelmúltbeli eseményeinek, azonban ismereteink alapján úgy véljük, hogy a MÁV ÁBE kereskedelmi nehézségei eredendő okainak semmi közük annak biztosító egyesületi mivoltához.¹ Nyugtázzuk, hogy az konzultációs dokumentum – egy kivétellel – szintén meglehetősen semleges a tekintetben, hogy milyen okok miatt kerülhetnek biztosítási vállalkozások nehéz helyzetbe. Ebben az összefüggésben szeretnénk egyértelművé tenni, hogy észrevételeinket a mellett szóló érvként fogalmazzuk meg, hogy egy kölcsönös biztosító kisebb valószínűséggel válhat „garanciaesetté”.

2. Az, hogy a kölcsönös biztosítók szilárd alapokon állnak, nem az AMICE, azaz, nemzetközi szervezetük által kreált érv. A 2009. augusztusi jelentésben (Special Comment Report)², a Moody's az alábbi fő különbségeket teszi a kölcsönös és a részvénytársasági biztosítók között. A jelentés szerint a kölcsönös biztosítókra az alábbiak a jellemzők

- erőteljesebb tőkésítés;
 - kisebb kockázattal járó elsődleges üzleti cél és termékkínálat;
 - kevesebb pénzügyi/nyilvános tájékoztatás és (így kisebb) média kockázat (azaz *hírmévkockázat*);
 - csökkentett hozzáférés a tőkepiacokhoz, ám (éppen ezért) kisebb függőség tőlük;
 - A tulajdonosok ... és a biztosítottak erőteljesebben kiállnak a hosszú távú orientáció mellett.
- Egy másik biztosításminősítő ügynökség, az AMBest rendszeresen közöl szinte a fentiekkel azonos elemzéseket.³

3. A kölcsönös biztosítók pénzügyi stabilitásának fő oka egyedi pénzügyi felépítésükben rejlik. Mivel részvénytőke nincs, a kölcsönös biztosítók tőkéjüket lépésről lépésre, biztonságos módon a fel nem osztott tiszta nyereségből (mérleg szerinti eredményből) építették fel.

¹ Egyenlőre megtartjuk a konzultációs irat szerinti „biztosító egyesület” kifejezést. Szemantikai kérdésekkel a jelen dokumentum későbbi részében foglalkozunk.

² “Revenge of the Mutuels – Policyholder-owned US life insurers benefit in harsh environment” <http://www.northwesternmutualnews.com/images/20041/Revenge+of+the+Mutuals.pdf>

³ Például legutóbb a “Mutuals maintain momentum, but challenges mount”, c. 2010 május 10-i írásban http://www3.ambest.com/DisplayBinary/DisplayBinary.aspx?TY=P&record_code=172451&URatingId=227173

Így kellett tenniük. Ez azt jelenti, hogy ma a legtöbbjük nagyon stabil tőkealappal rendelkezik. A Solvency II (QIS4) projektről szóló negyedik mennyiségi hatástanulmány eredményei kimutatták, hogy a kölcsönös biztosítók általában jobb tőkealappal (nagyobb szavatoló tőke megfelelési mutatóval) rendelkeznek, mint az adott országban lévő más formában működő társaik. A nyereség-visszatartás lehetőségét és kötelezettségét erősségnek tekintjük, és tudjuk, hogy a tag-biztosítottak többnyire egyetértenek a tartalékok növelésének szükségességével.

4. A kölcsönös biztosítók stabilitásának második fontos oka az irányítási szerkezetük. Miként a konzultációs tanulmány szerzői jogosan észrevételezték, a tulajdonosok és hozzáállásuk döntő szerepet játszanak egy biztosítási vállalkozás stabilitásának létrehozásában és fenntartásában. A jelen dokumentum későbbi részében kifejtjük, hogy a kölcsönös biztosító társaságok tagjai hogyan fejleszthetik a tulajdonosi tudatot, illetve a tulajdonosok sokasága és ügyfélkénti (biztosítottkénti) közvetlen érdeke miként járulhat pozitívan hozzá társaságuk megszilárdításához és stabil működéséhez.

5. A kölcsönös biztosítói üzleti modellre (a biztosítás területén, vagy azon túl) a demokratikus elvek jellemzők. A kölcsönös biztosítás számára (akár törvényben, akár a kölcsönös biztosítók alapszabályában) létrehozott megfelelő jogi keretek között, a biztosítottak érdekeit vagy a közvetlen demokrácia, vagy – a nagyobb kölcsönös biztosítók esetén szükséges és általános – megfelelő képviselők garantálják, akiket a tagság rendel ki, választ, illetve erősít meg. Egyetértünk azzal, hogy a jó irányítási modell alapvető fontosságú a bizalomépítéshez és a stabilitáshoz. Erre léteznek megfelelő nemzetközi benchmark modellek.

6. Az egyeztetési dokumentum vége felé a szerzők helyesen taglalják a megbízó és a vagyongekezelő, adott esetben a tulajdonos(ok) és a vezetés közötti érdekellentét kérdését. Úgy véljük, hogy (különösen) egy biztosító esetén az érdekellentét megvitatásának ki kell térnie a harmadik „érdekelt félre”, nevezetesen a biztosítottakra is. Számunkra a biztosítási üzletág terén a legveszélyesebb érdekellentétet az ügyfelek=biztosítottak=tagok, valamint a társaság tulajdonosai közötti ellentét képezi. Elvben – és rövidebb távon – az ügyfél részére kifizetett minden követelés, illetve nyújtott minden kiegészítő szolgáltatás csökkenti a nyereséget. Ugyanígy a többlet egy részének a tartalékokhoz való sorolására, illetve a biztosítottak részére történő kifizetése csökkenti az adott időszakban a részvényesek közötti felosztásra rendelkezésre álló összeget.⁴

7. Egy kölcsönös biztosítónál – mivel a biztosítottak és a tulajdonosok azonosak (lásd az alábbiakban) – ez az érdekellentét szinte teljességgel kizárt. Ez elehetővé teszi a kölcsönös biztosítók számára, hogy hosszabb távú stratégiát kövessenek, és ellenálljanak annak, hogy rövid távú nyereség maximalizálására törekedjenek annak érdekében, hogy a beszámolási időszak végén az osztalék számára rendelkezésre álló összeget a lehető legnagyobbra növeljék. A tagbiztosítottak fel tudják ismerni – és mi egyetértünk azzal, hogy a kölcsönös biztosítóknak ez a legfőbb kommunikációs feladata –, hogy a nyereség társaságban való megtartása és-vagy a biztosítottak közvetlen javára történő felhasználása a legfőbb érdekükben áll.⁵

⁴ Az IAIS és az OECD 2009. évi közös vitairata a biztosítók irányításáról világosan leírja ezt az ellentétet (157-165. bek., 40-41.o.) http://www.iaisweb.org/view/element_href.cfm?src=1/7520.pdf: „E kinevezett biztosítási matematikusoknak általában jogi kötelezettségük a felügyelő szervekkel szemben, hogy biztosítsák a biztosítottak védelmét. ...” „Egyes országokban a biztosítási matematikusok nem tölthetnek be egyidejűleg más pozíciót a biztosítónál. Például az aktuárius nem lehet egyúttal vezető tisztségviselő, vagy gazdasági igazgató. Két vagy több tisztség betöltése érdekellentétet létrehozó helyzetbe hozhatja a biztosítási matematikust. **Például a vezető tisztségviselő esetleg a részvényesi haszon maximalizálására összpontosít, ami ellentmondhat annak az igénynek, hogy a biztosítottak megfelelőségét biztosítani kell (ami az aktuárius célkitűzése).**

⁵ Felhívjuk a figyelmet arra, hogy nagyon fontos további feltáró jellegű megállapítások találhatóak a rövid távú szemléleten alapuló gazdálkodás kockázatairól – aminek fő ösztönzője a részvényesek osztalékszerzési érdekeltsége, valamint a csúcsvezetők azon törekvése, hogy a nyereséghez, kifizetett osztalékhoz és-vagy a részvényárfolyam-teljesítményhez kötött javadalmazásukat maximalizálják – az Európai Bizottság Zöld könyvében: **Társaságirányítás a pénzügyi intézeteknél és javadalmazási politika** COM(2010) 284 végleges változat, valamint az ahhoz csatolt munkadokumentumban: **„Társaságirányítás pénzügyi intézeteknél: a jelenlegi gazdasági válság tanulságai, legjobb gyakorlat”** (SEC(2010) 669).

8. Ebben az összefüggésben emlékeztetni szeretnénk a PSZÁF 2009. márciusi 6/2009 számú, vezető tisztségviselőknek szóló levelére, amely hangsúlyozza annak a fontosságát, hogy a biztosítók erősítsék a saját forrásaitak egyrészt a nyereség visszatartása révén, másrészt azért, hogy tartózkodjanak attól, hogy pénzügyi válság idején osztalékot fizessenek ki.⁶ Nincs teljes áttekintésünk arról, hogy a magyar nyrt típusú biztosítók hogyan reagáltak erre a levélre, azt azonban tudjuk, hogy mégis jelentős osztalékösszegek kerültek kifizetésre anyavállalataik részére. Ezzel ellentétben a kölcsönös biztosítók többletüket saját forrásaik növelésére használták fel. További anekdotikus ám komoly bizonyítékként egy finn tanulmányt szeretnénk idézni, amely kimutatta, hogy az 1990-es évek végi tőzsdei fellendülés idején (1998-2000) a legnagyobb finn nyrt biztosító 2,8 milliárd EUR osztalékot fizetett ki, miközben az ezen időszak alatt befolyt összes biztosítási díj bevétel csupán 1,5 milliárd EUR összeget tett ki.

9. Magyarországon a legtöbb korlátolt felelősségű (részvénytársasági) biztosító társaság külföldi intézmények tulajdonában van. Ennek következtében a részvényeseik részére kifizetett teljes osztalék külföldre áramlik ki. Feltételezzük, hogy ez szintén aggályos az állami hatóságok számára mind makrogazdasági, mind mikrogazdasági szempontból – vagy legalábbis fokozza az erős magyar kölcsönös biztosító társaságok létének fontosságát, amelyek nyereségüket a saját mérlegük javítására, vagy akár magyar tagjaik közvetlen javára használják fel.

Szavatólok (garantőrök)

10. Érdeklődéssel olvastuk a konzultációs tanulmány azon részét, amely a végső garantőr különböző formáit mutatja be elméletben és gyakorlatban. A fentiekben kifejtettük az a mellett szóló érveinket, hogy a kölcsönös biztosítók nem jelentenek különös rendszerbeli kockázatot (illetve jogi természetű kockázatot). Véleményünk szerint még kisebb rendszerbeli kockázatot jelentenek a magyar biztosítási szektor, pénzpiac, illetve a gazdaság egésze számára, mivel a magyar piachoz képest a méretük viszonylag kicsi.

11. Amennyiben egy magyar biztosító társaság jövőbeli csődjének (és a következményeknek) a kockázatát a csőd valószínűsége és a veszteség nagysága szorzataként számoljuk, akkor azzal érvelnénk, hogy ez a kockázat igen kicsi a kölcsönös biztosítók stabilitása (kis valószínűség) és viszonylag kis mérete miatt (lásd még ehhez véleményünket a magyarországi kötelező gépjármű-felelősségbiztosítást nyújtó biztosítók garanciarendszerének létéről még ebben az évben indult).

12. Mégis megértjük a PSZÁF aggályait egy ilyen csőd következményeit illetően, ebben a részben éppen ezért a különböző lehetséges elemzett garanciaformákról szeretnénk kifejtetni a véleményünket.

⁶ A további likviditás és tőke biztosításával kapcsolatos nehézségekkel kapcsolatban a PSZÁF a következőket várja el a biztosítási vállalkozásoktól a körültekintésre vonatkozó érvek hangsúlyozása mellett:

1. A fokozott kockázattal járó időszakok során a technikai tartalékok és a fizetőképesség megfelelőségének fenntarthatósága olyan körülmények között követeli meg a biztosító vállalkozásoktól, hogy gondoskodjanak további tőkéről, amikor egyre nehezebbé és költségesebbé válik a külső tőke gyűjtése. Ilyen helyzetekben a belső tőke gyűjtése felértékelődik, éppen ezért különösen fontos, hogy a biztosító vállalkozások a megszerzett nyereséget saját fizetőképességük megszilárdítására fordítsák.

2. A körültekintő tartalékképzés mellett az intézmények tőkehelyzetének megerősítésére egy másik módszer az, ha a biztosítási vállalkozás nem állapít meg, és nem fizet ki osztalékot az adózott eredményből, hanem ezt az összeget az intézménynél tartja. Ezért a PSZÁF elvárja a biztosítási vállalkozások vezető tisztségviselőitől, hogy ne javasolják a tulajdonosoknak az osztalék kiosztását. Továbbá a PSZÁF javasolja a biztosítási vállalkozások tulajdonosainak, hogy tanúsítsanak önkorlátozást az osztalék kiosztása tekintetében, illetve tartózkodjanak a lehetőségtől.

13. Arról nem vagyunk annyira meggyőződve, mint a konzultációs tanulmány szerzői, hogy a **“profit-orientált rendszer”**, vagyis, a korlátozott felelősségű (illetve részvénytársasági) formában működő biztosító az egyetlen megoldás – sőt, a mellett érvelnénk, hogy ez még csak nem is a jobb megoldás. A legtöbb magyar nyrt típusú biztosító egy vagy több külföldi stratégiai partner – általában nagy nemzetközi biztosítási csoport – tulajdonában van. Ez számos kockázatot rejt magában:

- ❑ A biztosítottak és a tulajdonosok közötti szakadék még nagyobb; gyakorlatilag nincs lehetőség arra, hogy a biztosítottak bármilyen módon hasznot húzzanak a biztosító társaság nyereségességéből.
- ❑ Az nyrt típusú biztosító vezetősége (a megbízó-vagyonkezelő közötti jogviszonyról szóló részben helyesen megállapítottak szerint) a tulajdonos érdekeiért dolgozik, akinek az érdeke kizárólag a saját gazdasági haszna, amely akár a befolyó jövedelmek (osztalék) formájában, akár a leányvállalat későbbi időpontban jobb ár melletti értékesítésének lehetőségeként jelenik meg. Ez olyan ösztönző rendszert hoz létre a tulajdonosok és megbízottak (a vezetőség) számára, amely minden esetben ellentétben áll a biztosítottak érdekeivel. Amennyiben a tulajdonosok elsődleges szempontja a befolyó jövedelmek (osztalék) állandóságának biztosítása, ez a vezetőséget helytelenül rövid távú célok elérésére sarkallja.
- ❑ Számos közép- és kelet-európai ország példája mutatja – ahol a pénzügyi szektorban a tulajdonosi szerkezet hasonló a magyarországihoz –, milyen pusztító hatása van annak, hogy a nyereség kiáramlik ezekből a feltörekvő gazdaságokból (és állampolgáraiktól) az uralkodó helyzetben lévő nyugati részvényesekhez és a végső tulajdonosaikhoz.
- ❑ A kockázat pedig csak tovább nő, ha a vezetőség javadalmazási rendszere olyan kritériumokra épül, amelyek a rövid távú nyereség maximalizálására ösztönöznek (ahol az adott időszakban elért nyereség, osztalék kifizetése az anyavállalat részére, illetve az értékesítés időpontjában elért ár a szempont).
- ❑ A rövid távú érdekeken alapuló gazdálkodás a természetéből adódóan szemben áll a biztosítás terén a kockázatmegosztás elvével (ami több időszak közötti, illetve nagyobb számú kockázatviselők közötti megosztást jelent). A pénzügyi szolgáltatások terén folytatott rövid távú érdekeken alapuló gazdálkodás tágabb negatív következményei tekintetében felhívni kívánjuk szíves figyelmüket az Európai Bizottság pénzügyi szolgáltatásokra vonatkozó társaságirányításról szóló legutóbbi Zöld könyvére, valamint az azt kísérő kiváló munkadokumentumra (a hivatkozást lásd a fentebbi lábjegyzetben).
- ❑ Emlékeztetünk számos kelet-európai EU tagállamnak a Solvency II keretirányelv megvitatása során a csoporttámogatási rendszerrel szemben tanúsított erős ellenállására. Az e rendszerrel szembeni egyik legfőbb érv a vitában az volt, hogy az tág teret nyitna az ezen országok piacait uraló nagy nyugat-európai biztosítási csoportok számára ahhoz, hogy a kisebb és még feljövőben lévő gazdaságokban lévő leányvállalataikból kivonják a pénzeszközöket nyugat-európai leányvállalataik és/vagy a többségében nyugat-európai részvényesekkel rendelkező csoportjaik egésze javára. Tiszteletben tartjuk ezt a szkepticizmust, és úgy véljük, hogy az erőfölényben lévő külföldi részvényesek jelenlétéből eredő hasznok és kockázatok kritikus megítélésére szükség van (tágabb értelemben ez a külföldi biztosítási csoportok leányvállalatai által uralt biztosítási piac létéből eredő hasznokra és kockázatokra is áll).

14. Egyetértünk azzal az elemzéssel, miszerint a tulajdonosi tudat alapvető fontosságú egy társaság, többek között egy biztosító sorsával való tényleges azonosuláshoz. Éppen ezért a kölcsönös biztosítók magyar jogi keretei gyengeségeinek számbavételével kapcsolatban javasoljuk többek között a tulajdonosi tudat erősítését a kölcsönös biztosítók biztosított-tagjainak körében, többek között – az általánosságban tulajdonosi jogoknak tekintett – egyes jogok erősítését. Természetesen mondani sem kell, hogy a tulajdonosi helyzet általában együtt jár a vállalkozással szembeni bizonyos kötelezettségekkel és feladatokkal, amely vonatkozás gyakran feledésbe merül.

A kölcsönös biztosítók tag-biztosítottai általában jobban tisztában vannak e kötelezettségek jellegével, mivel többnyire szorosabban nyomon követik „az ő” vállalkozásuk fejleményeit, és ebből adódóan aktívabb érdeklődést mutatnak annak szilárd helyzete iránt.

15. Nem osztjuk azt a nézetet, hogy egy bajba került biztosító társaságot anyavállalata „akár ingyen is” eladhatja annak, aki érdemesnek tartja megmenteni azt, míg egy ilyen lehetőség nem áll a kölcsönös biztosítók rendelkezésére. Természetesen egy biztosító egyesület mint olyan nem adható el, azonban a korlátolt felelősségű biztosító társaság helyzetéhez képesti eltérés hangsúlyozásával lehet hogy épp a lényegét veszítjük szem elől.

- Először is: az az érv, miszerint egy (kereskedelmileg) érdekelt tulajdonos felkészült lehet arra, hogy a forrásait egy társaság megmentésére fordítsa, itt nem helytálló – a vevő ugyanis teljesen új szereplő, aki semmilyen múltbeli érdeklődéssel nem rendelkezik a megvásárolt jogi személyben, a végleges csődtől való megmentését illető érdekei pedig (amikor „ingyen” jutott hozzá) esetleg a nullával egyenlők.
- Másodszor: ami egy bajba került biztosító átvételekor, illetve megmentésekor átruházásra kerül, az nem más, mint a (kötvények) biztosítási portfóliója. A biztosító portfóliója (illetve egy része) más társaság részére történő értékesítésének lehetősége a kölcsönös biztosítók és a korlátolt felelősségű biztosítók számára egyaránt rendelkezésre áll.

16. A kölcsönös biztosítás területén Európában (és szerte az egész világon) szerzett tapasztalataink és megfigyeléseink azt a véleményt alakították ki bennünk, hogy a biztosítás kölcsönös formában történő megszervezése nem mond ellent a nyereségorientált menedzsment elvének. A legnagyobb kölcsönös biztosítók és kölcsönös biztosítási csoportok közül igen sokan nagyon is kereskedelmi, nyereség-orientált szempontok szerint működik. Világosan látják, hogy pozitív pénzügyi eredményeket kell elérniük, és az éves többlet/nyereség visszaforgatása révén erősíteniük kell a társaságukat. Különben nem maradhatnának életben, vagy – sok esetben – nem válhatnának saját piacaik fontos szereplőivé.

17. Ebben az összefüggésben egyetértünk azzal, hogy a kölcsönös biztosítási vállalkozás jogi felépítése nem lehet azonos a nem nyereség-orientált (jótékonyági) szervezetek azon jogi felépítésével, amely a sport, a kultúra és számos más területen ismert szervezetekre érvényes. Sok olyan európai országban, ahol kölcsönös biztosítók léteznek, felépítésüket és irányításukat a vonatkozó nemzeti biztosítási (felügyeleti) törvények szabályozzák (pl. a német és osztrák VAG-okat és ; ám Franciaországban a kölcsönös biztosítókat – amelyek nem kiegészítő egészségügyi biztosítók – szintén a „Code de l'Assurance” törvény szabályozza).⁷ Éppen ezért javasoljuk a jelen irat későbbi részében olyan jogi keret létrehozását, amely megfelelő kiegészítő szabályokat tartalmaz a kölcsönös biztosítókra vonatkozóan (pl. a biztosítási törvényben és/vagy a polgári törvénykönyvben). Amint azt már korábban említettük, e keretnek tartalmaznia kell olyan rendelkezéseket, amelyek erősítik a tulajdonosi tudatot a tag-biztosítottak körében.

18. A tulajdonosi tudatnak a kölcsönös biztosítók tagjai körében történő létrehozásának és erősítésének másik fontos eleme természetesen annak hangsúlyozása, hogy a vezetőségnek törekednie kell arra, hogy tagjai számára világossá tegye a kölcsönösség valódi előnyeit. A többletnek a tagok javára történő felhasználása mellett (a külső részvényesekhez történő kiáramlás helyett), a szolidaritás elve és a demokrácia elve szintén nagyon fontos. A szolidaritás érzését valószínűleg könnyebb megteremteni a kisebb tagsággal rendelkező és/vagy homogén (szakmabeli) tagokkal (pl. ügyvédek, gyógyszerészek, építészek, vagy gazdák) rendelkező kölcsönös biztosítók esetében.⁸ E tekintetben a törvényalkotó azt teheti, hogy olyan keretet hoz létre, amely előírja és/vagy elősegíti a demokratikus döntéshozatalt, többek között hatékony és megbízható eljárásokat olyan esetben, ha a kölcsönös biztosító tagságának nagysága gyakorlatilag kizárja a közvetlen demokrácia (teljes taggyűlés) alkalmazását.

⁷ A német és osztrák egyesületi törvények megkülönböztetnek „non-profit” és „for-profit” egyesületeket. Ausztriában 2000-től megtiltották új „for-profit” egyesületek létrehozását, azt megelőzően pedig ilyen egyesület csak akkor volt engedélyezett, ha más jogi forma nem lett volna lehetséges. Németországban elméletben továbbra is lehetséges „for-profit” egyesületek létezése, azonban csak a legritkább esetben adnak rá engedélyt. A takarékbankokra és a kölcsönös biztosítókra azonban mindkét országban különleges rendelkezések vonatkoznak, amelyek figyelembe veszik üzleti tevékenységet folytató egyesület mivoltukat.

⁸ Lásd továbbá a konzultációs dokumentum teljesen idevágó hivatkozását a „különleges, jól meghatározható célokkal és kisebb közösséggel rendelkező pénzügyi szervezetek” esetében a „kötelező kiegészítő befizetési rendszerek” sikerének jóval nagyobb esélyeire. Az AMICE tagjai között nagy számban vannak olyan különböző méretű „professzionális” kölcsönös biztosítók, amelyeknél nagyon erős szolidaritás, érzékenység figyelhető meg.

19. A viszontbiztosítás (itt ez alatt a kifejezés hagyományos értelmében vett „rutin jellegű kockázat-megosztási technika” értendő) természetesen a kölcsönös biztosítóknak éppúgy a rendelkezésére áll, mint az egyéb biztosítóknak. Az új Solvency II keret hangsúlyozza a tőkekövetelmények kockázatenyhítési eljárásokkal, például viszontbiztosítással történő csökkentésének fontosságát. A legnagyobb európai viszontbiztosítókkal együtt az AMICE kifejlesztette nem-arányos viszontbiztosítási modelljét a nem-életbiztosítás terén, és aktívan lobbizik ennek a technikának a Solvency II keretében történő teljes elismertetéséért. A jelenlegi QIS5 specifikációja tartalmaz egy módszert a nem-arányos viszontbiztosítás kezdésére a standard formula használata esetén.⁹

20. A biztosító egyesületek közötti „viszonynak” a (tágabb értelemben vett) „ viszontbiztosításról” szóló részben történő említése lehetővé teszi a számunkra, hogy felhívjuk a szerzők figyelmét – a Franciaországban létező – SGAM (kölcsönös biztosítási csoportosulás) modelljére. Ennek lényegét a Solvency II keretirányelv 212(1)(c)(ii) pontja ismerteti.¹⁰ A francia SGAM¹¹ alapvetően szerződéses megállapodás két, illetve több kölcsönös biztosító (és potenciálisan egyéb felek) között olyan „erős és fenntartható pénzügyi viszonyok” kialakítására, amelyeket a felügyeleti szervek a csoport támogatás egy elismert formájának tekinthetnek.

21. Legalább egy másik európai ország keretében, a kölcsönös biztosítók különböző formákban gyűjthetnek olyan erőteljesen alárendelt tőkét, amely „szavatoló tőkeként” funkcionál a biztosító felszámolása esetén. E szavatoló tőke tulajdonosai bizonyos jogilag meghatározott státussal rendelkezhetnek a kölcsönös biztosító irányításában, többek között (korlátozott) szavazati joggal.

22. Továbbá természetesen az alárendelt kölcsöntőke egyéb formái is léteznek és hozzáférhetők a kölcsönös biztosítók számára. Egyesületünk erre szakosodott munkacsoportja a kölcsönös biztosítók fenntartható tőkefe gyűjtésével foglalkozik, többek között – az alapul szolgáló kölcsönösség elvével összeegyeztethető – tőkegyűjtés különböző modelljeivel. Az AMICE örömmel nyújt további tájékoztatást e külső finanszírozási modellekről, és hoz létre kapcsolatot a magyar oldal és az AMICE tagok székhelye szerinti országokban működő szakemberek között.

23. Az AMICE a tagjai képviseletében érdeklődéssel követi a biztosítási garancia alapokról szóló európai szinten folyó vitákat. Az AMICE-n belül – miként az európai biztosítási és viszontbiztosítási szövetségen, a CEA-n belül is – igen vegyes reagálás tapasztalható az Európai Bizottság azon elképzelésére, miszerint egész Európára kiterjedő, biztosítási garancia alapokat felölelő rendszert kell létrehozni.

⁹ Az AMICE honlapján található tanulmányra hivatkozunk <http://www.amice-eu.org/Download.ashx?ID=17095> amely nyitva áll a dokumentummal és annak háttérével kapcsolatos további vitára.

¹⁰ "Csoport": vállalkozások csoportja, ... amelyek alapja a vállalkozások közötti erős és tartós pénzügyi kapcsolatok szerződéses vagy egyéb módon való kialakítása, és amelyhez biztosító egyesületek vagy biztosító jellegű egyesületek is tartozhatnak, feltéve, hogy – a vállalkozások egyike a központosított koordináción keresztül ténylegesen döntő befolyást gyakorol a csoporthoz tartozó többi vállalkozás határozataira, köztük a pénzügyi döntésekre is, valamint – az ilyen kapcsolatoknak a fenti cím alkalmazásában történő kialakítása vagy felbontása a csoportfelügyeleti hatóság előzetes jóváhagyásának tárgya, amennyiben a központi koordinációt végző vállalkozás tekintendő az anyavállalatnak, a többi vállalkozás pedig a leányvállalatnak;

¹¹ Az SGAM jelenleg csak a francia felügyeleti szerv által elfogadott fogalom (csoportformaként), jóllehet történt egy kísérlet egy belga biztosítót is magában foglaló SGAM (francia felügyeleti vonatkozásban történő) elismertetésére. Ez a projekt azonban különböző fejlemények miatt abbamaradt. Az AMICE aktívan dolgozik a SGAM eszméjének más országokban történő terjesztésén, és arra törekszik, hogy a Solvency II keretében más joghatóságokkal is megvitassa annak megvalósíthatóságát és elfogadhatóságát. Az egyesület ez év későbbi szakaszában szemináriumot szervez a kölcsönös biztosítói csoportalakítás formáiról.

A kölcsönös biztosítás eszméje szilárd elkötelezettséget is jelent a biztosítottak, azaz, a tagok védelme mellett. Elvi véleményünk az, hogy a kölcsönös biztosítási modell és a kölcsönös biztosítás belülről fakadó értékei (mint például a fenntarthatóság és a demokrácia) a biztosítottak védelmének legfőbb zálogát jelentik (lásd a fentiekben kifejtett véleményünket arról, hogy egy kölcsönös biztosító kisebb valószínűséggel válhat „garanciaesetté”). Tudomásunk van azonban arról, hogy a magyar kötelező gépjármű-felelősségbiztosítást nyújtó biztosítók által, illetve érdekükben létrejött egy garanciaalap—valamennyi érintett társaság vonatkozásában, tekintet nélkül azok jogi formájára és a tulajdonjog eredetére. Ezt az alapot fontos hozzájárulásnak tekintjük a magyar gépjármű-biztosítási piac biztonságához és egy lehetséges jó megoldásnak a konzultációs tanulmányban felvetett kérdések kezelésére. Ezen alap hatását és hatékonyságát minden esetben figyelembe kell venni a magyarországi kölcsönös biztosítás jogi kereteinek mindennemű reformjára vonatkozó további viták során.

Ebben az összefüggésben szeretnénk megemlíteni, hogy számos AMICE tag – mindannyian kölcsönös biztosítók – fontos szereplő, vagy éppen vezető saját nemzeti gépjármű-biztosítási piacán (a HUK Coburg a 2. Németországban, a MACIF piacvezető Franciaországban, a Mutua Madrileña az 1. Spanyolországban, stb.).

24. Egyetértünk a konzultációs tanulmányban a „külső” garantőrök megléte által teremtett erkölcsi kockázattal kapcsolatos megfontolásokkal. Az erkölcsi kockázat problémája ténylegesen fölmerül, akkor is, ha létezik általános biztosítási garancia alap, és akkor is, ha az állam végső soron szerepet vállal olyan esetben, amikor „a biztosító túl nagy ahhoz, hogy csődbe menjen”.

Ebben az összefüggésben emlékeztetünk az Oxera biztosítási garancia rendszerekről szóló 2007. évi jelentésének egyik bekezdésére.¹² A jelentés olyan tanulmányokat idéz, amelyek kimutatták, hogy „a ... [biztosítási garancia rendszerek] Amerikai Egyesült Államokban történő bevezetése eredményeként eltolódás történt legalább néhány egyesült államokbeli vagyoni és felelősség biztosító portfóliójának összetételében a kockázatosabb eszközök irányába; a nagyobb kockázatvállalás a részvénytársaságokra és nem a kölcsönös biztosítókra volt jellemző.

Solvency II

25. Egészében véve, az AMICE tagok üdvözlik az új Solvency II keretet, mint olyan megfelelő eszközt, amellyel a biztosítók felmérhetik technikai tartalékaik és saját forrásaik megfelelőségét azon kockázatok összessége tekintetében, amelyekkel szembe kell nézniük.¹³ Mindenfajta biztosító számára megfelelő keretet nyújt, és – jogi formájától függetlenül – minden biztosítóra ugyanúgy fog vonatkozni. A Solvency II bevezetését követően a csőd lehetősége ex ante ugyanolyan lesz a kölcsönös és a korlátolt felelősségű biztosítók számára egyaránt. Ezáltal a felügyelő hatóságoknak objektív mérce lesz a kezükben bármely egyedi biztosítási vállalkozás rugalmasságának – a fizetőképességi mutatójuk függvényeként történő – megítéléséhez.

26. Miután nagyra értékeljük a Solvency II keretet, mint az európai biztosítók felügyeletére szolgáló megfelelő kockázat alapú eszközt, nem látjuk a konzultációs dokumentum által javasolt azon megoldás szükségességét és előnyeit, miszerint engedélyezni kellene biztosító egyesületek létét tőkekövetelmény nélkül, ezzel kiszorítva őket a Solvency II alkalmazásának köréből, és így az EU jogi küszöbérték alá szorítva méretüket. A megfelelő saját források hiánya ugyanis az ilyen – a Solvency II

¹² http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/guarantee_schemes_en.pdf , 114.o.

¹³ Ez az általában pozitív értékelés önmagában nem áll ellentétben a számos AMICE tag által osztott kritikai nézetekkel: pl. azzal, hogy a projekt ütemterve túlságosan feszes, hogy egyes szakosodott biztosítók bizonyos egyedi jellemzőit nem kellően vette figyelembe, hogy a felügyeleti szervek által történő alkalmazása minden bizonnyal nem lesz arányos, hogy az irányítási és beszámolási követelmények nem megfelelőek a kis- és közép méretű biztosítók számára, stb.

hatálya alá nem tartozó – rendszerbe sorolt biztosítóknál véleményünk szerint pontosan azokat a kockázatokat hozza létre, amelyekkel a PSZÁF a tanulmányában szembe kíván nézni.

27. A bármely formában működő összes biztosítóval szembeni egyenlő bánásmód automatikusan az egyenértékű biztosítási vállalkozások egyenértékű kockázatkezeléséhez és tőkekövetelményéhez fog vezetni. Ez pedig világossá fogja tenni, hogy a jogi forma szerinti megoszlás mindkét oldalán a közös iparági garancia rendszerek ellenében felhozott érvek egyszerűen versenyellenesek.

28. Mind az I. szintű szövegben, mind a végrehajtási utasításokban (tervezetben) nagy hangsúlyt kap az arányossági elv: annak a megfelelő elismerése, hogy a biztosítók működésének és kockázatainak jellege, nagysága és összetettsége terén eltérések vannak, amelyeket a törvényalkotóknak (a szabályok kialakításában), valamint a felügyeleti szerveknek (felügyeleti feladataik napi gyakorlása során) el kell ismerniük. Az AMICE vitathatatlanul a legszókimondóbb szervezet európai szinten az arányossági elv fontosságát illetően. Éppen ezért ebben az összefüggésben hivatkoznánk mind azokra a lehetőségekre, mind azokra a kötelezettségekre, amelyeket az arányosság elve teremt a felügyeleti szervek számára a Solvency II végrehajtása során.

29. Ahogy azt már korábban említettük, a Solvency II kötelezni fogja továbbá a specializált biztosítókat arra, hogy csökkentsék kockázataikat, és ennek megfelelően tőkekövetelményeiket is kockázatenyhítő eljárásokkal, például viszontbiztosítással, vagy azáltal, hogy a lehetséges mértékben növelik kockázati diverzifikációjukat. E stratégiai nyomásgyakorlások minden jogi formájú biztosítóra teljesen egyenlően fog vonatkozni.

30. A Solvency II - mint kockázat alapú keret - a pénzügyi követelményeket kiegészíti egy átfogó követelményrendszerrel a menedzsment/irányítási struktúrák és folyamatok terén (II. pillér). Az ORSA (saját kockázat és szavatoló tőke értékelés) e követelmények leglényegéhez tartozik. Tudomásunk van arról, hogy a KÖBE, például, az ORSA felmérést önkéntesen 2010-ben – három évvel korábban – el fogja végezni. Reméljük, hogy a magyar biztosítóknak lehetőségük lesz a hatósággal megvitatni a QIS5 és a próba ORSA-k alapján elért eredményeiket.

31. A Solvency II véleményünk szerint szintén rendkívül értékes szabályozói és felügyeleti keretül szolgál a felügyeleti szervek számára. Megfelelő eszközöket nyújt az állandó nyomon követéshez, a rendszeres mélyreható jelentésekhez, a korai figyelmeztetéshez, illetve az arányos és megfelelő közbeavatkozáshoz jóval az előtt, hogy egy vállalkozás „elindul lefelé a lejtőn”. Úgy véljük, hogy a felügyeleti szervek már most is meríthetnek azokból a lehetőségekből, amelyeket a Solvency II nyújt számukra az iparág modern és kockázat alapú felügyeletéhez. Éppen ezért véleményünk szerint itt az ideje megvitatni a magyarországi kölcsönös biztosítók szabályozásának jövőjét, ám e vitát az európai szabályozási és felügyeleti keret jövője, valamint az e keret által a biztosítási vállalkozások és felügyeleti szervek számára hozott változások szem előtt tartása mellett kell lefolytatni.

Piacszerkezeti megfontolások

32. A verseny nem csupán a szolgáltatók nevei, illetve a termékeik árai közötti differenciáció kérdése, hanem az üzleti modellek és a jogi formák közötti differenciáció kérdése is. A kölcsönös biztosítók alternatív vállalkozási formát és integratív, valamint biztosított-orientált üzleti modellt is jelentenek. A jogi formák sokfélesége önmagában is értéket jelent, mivel egészséges egyensúlyt teremt az ügyfél számára a különböző érdekek között és többlet választási lehetőséget nyújt.

33. A magyarországi kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás vezető 5 szereplője külföldi érdekeltségek tulajdonában van és/vagy ellenőrzése alatt áll, és 2008-ban a biztosítók összesített piaci részesedése 70 % fölötti volt. A választási lehetőségek leszűkítése a nagy nemzetközi csoportok

kezére játszik – ami az állampolgárok egésze számára nem igazán elfogadható fejlemény.

34. A csökkentett verseny lehetséges következményeként tartani kell attól, hogy a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás árai – amelyek az egyik legalapvetőbb, és éppen ezért a lakosság körében legjobban keresett biztosítási termékek – jelentősen emelkedni fognak. E fejlemény gyakorlatilag minden magyar háztartásra kihatna, ami tovább növelné a gépjárművezetés már így is drasztikusan megnövekedett költségeit.

35. Továbbá, egy második árfelhajtó tényezőt jelentene a kölcsönös üzleti modell eltűnése, mert a kölcsönös biztosítóknak (amelyeket ebben az összefüggésben – a befektetések megfelelő megtérülésével kiszolgáló – részvényesek nem-léte jellemez) vonzóbb feltételek nyújtására van lehetőségük. Meg vagyunk róla győződve, hogy egy olyan kis biztosítási piacnak, mint amilyen a magyar, különösen törekednie kell a hatékonyságra. Amit ebben az összefüggésben idézni szeretnénk...

Javaslat a továbblépésre

36. Ahogy azt az előző oldalakon igyekeztünk kifejtetni, egyetértünk a szerzőkkel abban, hogy a biztosító egyesületek szervezetére, felépítésére és irányítására vonatkozó jelenlegi magyar jogi keretek nem megfelelőek, mivel azok sport és kulturális klubokra vagy hasonló szervezetekre lettek kialakítva. A biztosítás üzlet, mégpedig nem a könnyebbik fajtából való, éppen ezért megfelelő jogi struktúrákat igényel.

37. A Solvency II körültekintő keretet fog nyújtani, amely annak jogi formájától függetlenül valamennyi biztosító pénzügyi követelményeire egyenlő mértékben tekintettel lesz. Az I. pillér magyar jogban való végrehajtásának éppen ezért véleményünk szerint csak igen kevés hivatkozást kell tartalmaznia a jogi formára: nevezetesen csak a kiegészítő saját forrásokra vonatkozó rendelkezésekben (lásd az irányelv 89. cikk (1) pontjának utolsó albekezdését), valamint a biztosítási csoportokra vonatkozó rendelkezésekben (lásd a 212 (1)(c)(ii) pont). A II. pillért megvalósító nemzeti rendelkezésekben, szükségessé válhat hivatkozni a kölcsönös biztosítók irányítására a „menedzsment, adminisztratív és felügyeleti szervek” szerepének és kötelezettségeinek meghatározásakor.

38. A magyarországi kölcsönös biztosítók jogi keretei alapvető átalakításának folyamata egyedülálló lehetőséget teremt a magyar törvényalkotók számára ahhoz, hogy hasznosítsák a számos európai országban szerzett tapasztalatokat, illetve ahhoz, hogy egy modern és naprakész jogi keretet hozzanak létre. Amint már korábban említettük, az AMICE és (Magyarország mellett) 16 európai országban lévő tagjai messzemenőig érdekeltek a magyar piacon e tekintetben bekövetkező változásokban. Mi és tagjaink szakemberei készen állunk arra, hogy a magyar hatóságokkal megvitassuk a jelenlegi rendszereket, azok erősségeit és gyengeségeit.

39. Szeretnénk továbbá tájékoztatni a magyar hatóságokat arról, hogy a kölcsönös és szövetkezeti biztosítók világszervezete, az ICMIF (International Cooperative and Mutual Insurers' Federation) további tapasztalatokkal rendelkezik a kölcsönös biztosítók jogi kereteinek létrehozásával és fejlesztésével kapcsolatban kormányok és törvényalkotók részére nyújtott tanácsadás terén. Tudomásunk szerint az ICMIF be fogja nyújtani az egyeztetésre vonatkozó saját észrevételeit.

40. Anélkül, hogy további részletekbe bocsátkoznánk, épp csak megemlíteni szeretnénk, hogy a kölcsönös biztosítók jogi felépítését szabályozó keretnek valószínűleg igen átfogónak kell lennie. Megfigyeltük, hogy számos országban a vezető testületek (igazgató tanácsok, felügyelő bizottságok) irányítására, a közgyűlés szervezetére és irányítására, valamint az átszervezésekre (egyesülés, eszközátruházás, stb.) vonatkozó rendelkezések a társasági törvény idevágó rendelkezéseire hivatkoznak. Továbbá a jogi keret a részletesebb szabályok megállapítását eltérő mértékben bízza

a kölcsönös biztosítók alapszabályaira (vagy olyan alapelehetőséget ad meg, amelyet a kölcsönös biztosítók alapszabályában meg lehet változtatni). Elismerjük, hogy mindkét megközelítésnek – a törvénybe foglalt szigorúbb, illetve az irányítási döntéseket a kölcsönös biztosítók tagjaira bízó rugalmasabb megközelítésnek – megvannak a maga előnyei és eltérő szempontjai, akkor is, ha az egyik vagy a másik előnyösebbnek tűnik. Tagjaink 17 országban működő tagjainkkal és azokon túlmenően fenntartott kapcsolataink révén, értékes ismeretanyaggal szolgálhatunk, amennyiben a magyar hatóságok igényt tartanak ilyen megbeszélésekre.

41. Korábban utaltunk már arra a „tulajdonosi szellemre”, amely sok kölcsönös biztosító és biztosított-tagjaik közötti viszonyra jellemző. A jogi konstrukciók részletei az egyes európai országok esetében eltérőek. Számos országban a kölcsönös biztosítók tagjainak joguk van osztozni minden likvidációs többleten. Ez a modell ötvözi a nyereséges vállalkozás időszakában a tőke vállalatban való visszatartásának előnyeit a felszámolás esetén fennálló tulajdonosi elemmel. Az AMICE e kérdéskörben is szívesen nyújt további tájékoztatást a magyar hatóságok részére.